

Sprehodi po knjižnem trgu

Aljaž Koprivnikar

Milan Dekleva: In vsi so očarani z mesečino (okrog pesmi); Zora in čriček.

Likovna dela Jožef Muhovič.

Ljubljana: Književno društvo Hiša poezije, 2020.

Foto: Robert Carrillers

Ustvarjalni opus Milana Dekleve je izjemno raznovrsten in bogat, saj ob poeziji obsega tudi prozo, esejistiko, mladinsko in otroško literaturo, dramatiko ter glasbo. Avtor je na naših tleh eden najvidnejših predstavnikov modernizma in postmodernizma, ki je v slovensko literaturo prinesel mnoge inovacije, prvi se je, denimo, posvetil pesnjenju haikujev, iz zbirke v zbirko pa nato preskusil še mnoge druge pesniške forme ter jezikovne in pesniške invencije. Raznovrstnost pesnikovega ustvarjalnega zanosa se kaže tudi v tem, da njegovo delo odlikujejo mnoga prepletanja, v besedilih smo hkrati priča lahkotnosti humorja in temeljnim bivanjskim vprašanjem, v verzih se znajdemo razprti med tišino ter glasbenim ritmom, na eni strani uvidimo navidezno preprostost in skoncentriranost izraza, na drugi bogato metaforično svežino, ki vitalistično še ohranja človekovo čudenje nad svetom.

Podobno se Dekleva izkazuje tudi s tokratnim pesniškim delom, ki ga je razumeti kot poetični diptih, sestavljen iz dveh knjig; *in vsi so očarani z mesečino (okrog pesmi)* ter *Zora in čriček (Lirična opera za dva glasova)*. Deli se namreč razlikujeta predvsem po uporabi pesniške forme, pri čemer v prvi knjigi prevladujejo večinoma krajše nenaslovljene pesmi, v drugi pa avtor dramaturško uporabi lirični dialog; opazna je tudi tematska raznolikost, saj Dekleva prinaša občutja negotovosti človeškega bivanja, hkrati pa se pojavlja vračanje njegovega hrepenenja. Slednje v zbirki *in vsi so očarani z mesečino (okrog pesmi)* uvaja moto pesmi Tonka Maroevića "... / in nadaljujemo s čečkanjem po pesku, pisanjem po vodi / in iskanjem načina, kako to storiti za stih tišje". Moto že nakazuje celostno atmosfero, v kateri smo potopljeni v tiha, večji del krajša besedila, ki nas ob premišljevanju sveta vodijo skozi čudežnost pesništva. To je vidno že v prvi pesmi: "otrok leži v zibki / in jezik ga obiskuje / med njima raste zaupanje // otrok še ne ve da misli / tako kot svetloba na sliki / še ne ve da je umrla / v barvi," v kateri prepoznamo željo po prvinskosti, ki jo je moč doseči prav skozi jezik, na kar opozarja tudi naslednja pesem: "nekaj izraziti / in potem ne // izraziti". Tudi v nadaljevanju se kot v nekaterih prejšnjih pesnikovih zbirkah znova srečamo s prostorom izpraznjenega labirinta, v katerega je človek postavljen brez kompasa ali trdnega sidrišča. Avtor se pri tem odreka izdelani podobi sveta, temelječi na razumu in seštevkih (po)znanega, ki človeka oropa prvobitnosti ter ga v poustvarjeni resničnosti pušča v odsotnosti ali hladnosti – "nekje si / in prostor te posrka // nekje si / in prostor te izpljune // nekje si / in prostor te pusti hladnega". Ob tem je vidno izrekanje naše majhnosti in negotovosti temeljev človeškega vedenja, izgrajeno predvsem na sistematizaciji, "ki je pozabila svoj izvor / in biva kot drugo med drugim", ki nam po pesnikovih besedah ponuja čistino, na kateri se najdemo, a hkrati ne ponudi absolutne resnice ter se ne more kosati z veličino kozmosa in narave. Prav slednja človeku omogočata možnost primarnega stika s samim sabo in z okoljem ("ne gledaš morja kako diha / daleč si siv od sivine // ampak čutiš kako ob plimi v tebi / narašča slabost / in olajšanje ob oseki // od daleč"). V igri kontrastov ("ganjen primerjaš stegovanje dreves k svetlobi // in stegovanje roke / k polici s trgovskim blagom"), pesniških figur ter jezikovnih iger ("večer je vedno več / kot čer / ki potrpežljivo čaka / da bo prebodla zarjo // zato postaneš več en le za tren / za hip ko postaneš / odvečen") se sicer nenaslovljene pesmi celostno združujejo v širši uvid sveta, človekovega bivanja, pri čemer je kot v dosedanjem avtorjevem ustvarjanju opazno spogledovanje s filozofijo Vzhoda. Na to nas opozarja tudi odmikanje od razumske sfere, ko "dvom in

aksiom nista dovolj / da bi premaknila sonce” in je za dosego morebitnega absoluta, če ta sploh obstaja, potreben izbris – “mandala v pesku hrepeni po vetru / iz ljubezni na prvi dotik / se vedno rodi izbris”. A tega ne gre razumeti pesimistično ali celo negativno determinirano, svoja zrenja ali skorajda meditacije Dekleva namreč razvija skozi kontraste, jim dodaja tudi vitalistične, humorne odtenke, ko denimo za pesnjenje pravi, da gre za “samo kratkoročni opis stvari / ki sta ga prezrla google in lonely planet”, predvsem pa opozarja na to, da se je treba zazreti vase in v globino besede. Pesem pri tem lahko biva tudi brez človekovega posredovanja, postane žival ali predmet, a obenem posamezniku omogoča, da ga njen odmev pripelje k izvoru, k “radoživosti otroškega čudenja”. Prevpraševanja, ki prinašajo večji del tematsko podobna vprašanja ter razmisleke, avtor dobrodošlo popestri z ritmom, oblikovno raznolikostjo in svežino pesniških podob, s slednjimi pa učinkovito krepi bralčevo pozornost vse do konca prve knjige; nagovarja ga k motrenju (“dotikaj se svetlega vetra / govori koža trave // dotikaj se ognja opeči se / pravi ljubezen / reče hlebec kruha”) ter nakazuje, da je naša edina svoboda razpoložljivost sveta, kjer le pesem “vidi do konca teme”. Deklevi tako znova osvežujoče uspe, da s pomočjo pesniške besede našo telesnost približa zamolku, logos spodmakne zakritemu, omogoči pa tudi, da v “eksploziji supernove ki se je izbrizgala v temo // in obarvala vrtnico” uvidimo samo genezo ter se očiščeni vnovič (za)čudimo moči kreacije skrivnega neskladja sveta.

Osredotočenost avtorja je v tej zbirki zbrana predvsem v robovih ubesedovanja in negotovem položaju človeka, kar se proti koncu korak za korakom rahlja z dvomom, odstranitvijo naučenega, absolutnega, s potopom v prvobitnost, čudenje, *Zora in čriček (Lirična opera za dva glasova)* pa je, ne glede na tematsko in oblikovno razlikovanje, njeno subtilno nadaljevanje – s to zbirko se prva elegantno zaokrožuje in iz temačnosti odpira v sam začetek, v svetlobo. Dekleva pri tem iz vzhodnjaške miselnosti preskoči v antiko ter se naveže na grško mitološko zgodbo o ljubezni med boginjo Eos in trojanskim princem Titonom, hkrati pa iz poprej raznolikih pesniških oblik ter odsotnosti ločil preide v strogo pesniško obliko in ritem staroveškega heksametra. Delo, ki je bilo napisano kot libreto za opero, odlikujeta izrazita zvočnost in dramaturška napetost tragične zgodbe med človekom in boginjo. V njunem dvogovoru se prepletata nesmrtnost in minevanje (“Za vse je kriva večnost. Ob njej ljubezen skopni. / Ljubezen shira, / če ji vzameš čas.”): boginja za svojega ljubimca izprosi večno življenje, a ob tem zaslepljena od ljubezni pozabi prositi za njegovo mladost. Ko Eos uvidi, da se njen ljubimec stara (“Ne ena, tisoč gub mu je razbrzdalo obraz, / v očeh se je razrasla mrena in jim vzela žar / vrat me je

spominjal na spečega purana. / Povešenih ramen, poln peg, s hijenastim jezikom, / me je, ubožec moj, še snubil in se slinil k meni.”), kar s seboj prinese tudi trpljenje in ohladitev ljubezni, ga iz sočutja spremeni v črička, da bo pel vse do zadnjega diha. V tem gre prepoznati močen simbol staranja, vprašanje človekove svobode in ujetosti, a na drugi strani kot antipol minljivosti tudi moč kreacije (“Izbrizgal vame si zasutek pesmi, nemir / najbolj človeški krč minljivosti, privid nadaljevanja.”), pri čemer Dekleva na piedestal postavi pesnjenje (“Postal si melodija zore, / tolažba in omama.”) ter elegantno zaokroži zamisel libreta, ki se skriva v cikličnem vračanju človeškega hrepenenja in vitalizma, ki nam pomaga (pre)živeti.

Ob tem ne gre prezreti kreativne podstati tokratne izdaje, ki prinaša sodelovanje literature, glasbe in likovne umetnosti. Kot rečeno, je Dekleva z delom *Zora in čriček (Lirična opera za dva glasova)* zajadral na območje glasbe, obe knjigi pa vsebujeta tudi kontrapunkt likovnega odziva: prepletanju kozmosa in človeka se pridružijo skice in kolaži, avtorsko delo Jožefa Muhoviča, prek katerih bralci spremljamo razraščanje pesniškega materiala in tega počasi, pesem za pesmijo, ponotranjimo. Na ta način pesniški diptih deluje kot dober primerek tako imenovanega *gesamtkunstwerka* oziroma celostne umetnine, znotraj katere nas pesnik nagovarja skozi različne čute in nam odpira nove horizonte univerzuma, pri čemer prav s pomočjo jezika in besede lahko prikličemo svet, se poglobimo v njegove skrivnosti, vsaj za hip začutimo skladnost ter se odrešimo okovov razuma oziroma naše siceršnje determiniranosti.